

Kunstnernes hus fyller 90 år. En påle i norsk kulturliv feires i disse dager

Transit Magasin intervjuer direktør Anne Hilde Neset.

AV FREDRIK GIERTSEN
14. august 2020

Foto: Kunstnernes hus

Det er ikke akkurat iøyenfallende, det brune mursteinshuset bak trærne oppe ved Slottet, men det *fungerer* – både arkitektonisk og institusjonelt. Og i år har det altså jubileum, noe som gir god anledning til å grave fram et par gode historier fra fortiden: les om Picasso levert i varebil, tyske skyttergraver og danske okkupanter på krigsstien.

Foruten den store publikumsmagneten – den kjærlig utskjelte Høstutstillingen – er nok Kunstnernes Hus mest kjent for en annen tiltrekningskraft, den som oppstår på kveldstid når den fjerne restauranten omdannes til et slags klubblokale for alskens amorøse eller kranglete, og ikke sjeldent beduggede kunstnere.

Nettopp dette, at formgiverne har lyktes så godt med å få til en sømløs kombinasjon av utstillingslokale og møtested, er noe av det første som slår en besøkende. Kunstnernes Hus, som faktisk eies av utøvende norske kunstnere, kan også skilte med en deilig terrasse som – i likhet med naboen Litteraturhuset – vender ut mot Slottsparken.

Anne Hilde Neset, direktør for Kunstnernes Hus.
Foto: Julie Hrncriova

Et radikalt hus

Men hvis man studerer historien til årets 90-årsjubilant, så oppdager man fort en mer rebelsk åre, for her dreier det seg ikke om from opplysning eller medhårskunst, men opposisjon, opprør og ikke så lite artistisk vrangvilje.

Det er vel slik man holder seg relevant, ikke sant, direktør Anne Hilde Neset?

-- Ja, man kan godt kalle det rebelsk, men «avant garde» eller «radikalt» er kanskje bedre. Uansett er det bare én side av saken, for Kunstnernes Hus rommer så mye. Mange internasjonale storheter – som Henri Matisse, Andy Warhol og Barbara Hepworth – har vært utstilt her, og banebrytende norske kunstnere som Irma Salo Jaeger og Jacob Weidemann har hatt store, viktige utstillinger hos oss.

— Men du har rett i at det periodevis er blitt drevet mer politisk radikalt, med kunstpolitiske debatter og utstillinger som støtter konkrete saker. Slik var det i 1981, da vi hadde en utstilling i samarbeid med den palestinske frigjøringsorganisasjonen PLO, hvor PLO sitt eget kunstutvalg var med på kurateringen, og forordet i katalogen ble skrevet av Arafat selv. Og det samme var tilfellet i forbindelse med den nordiske ungdomsmønstringen i 1970, da 50 danske kunststudenter slo leir i Slottsparken som del av utstillingen, og til slutt ble kastet ut av politiet.

— Om du studerer historien vår, så vil du oppdage hvor mye den rommer, inkludert brukskunst med store, viktige utstillinger av møbler og designobjekter. Historien er alt annet enn striglet. Den er skapt av ildsjeler som har fått mye ut av lite, som arbeidet døgnet rundt, og har brent for dette bygget og de ikoniske utstillingssalene.

90-årsjubileet

Det er naturligvis nettopp derfor, for å studere historien deres, vi tropper opp på husets terrasse en fin sommerdag i juli. Vi blir geleidet inn til jubileumsutstillingen: først til en sal med en tidslinje på veggen rundt som beskriver noen sentrale hendelser for hvert av de 90 årene huset har vært i drift, der den norsk-sudanske

kunstneren **Fadlabi** har prydet gulvet med et fargerik bestillingsmaleri kalt «*The Onset of Vertigo*». Dette kan man tråkke rundt på (uten sko, vel å merke), for å få med seg alle detaljene, for her er det også mer eller mindre skjulte hentydninger til husets egen og kunstens generelle historie.

The Onset of Vertigo – av Fadlabi.
Foto: Kunstnerens hus / Vegard Kleven

I rommet ved siden av vises en interessant video med en rekke eldre klipp fra NRKs arkiver, som tar for seg diverse tidligere utstillinger og gjestende kunstnere. Man blir umiddelbart slått av hvor lange og grundige disse programmene er, og paradoksalt nok er de er (stort sett) alle fra statsmonopolets tid – altså før eteren ble sluppet fri med det for øyet å sikre større mangfold i mediene, noe som – for å si det mildt – ikke er skjedd. Men vi sutrer ikke av den grunn, i hvert fall ikke akkurat nå.

Blandingsarkitektur

Anne Hilde, kan du fortelle litt om selve bygningen? Vi forstår at det ble oppført midt mellom to arkitektoniske perioder, og at det utkastet som ville fått bygningen til å ligne veldig på Rådhuset, tapte?

-- Bygget ble tegnet i 1928-29 og bygget i 1930, midt i sjiktet mellom nyklassisisme og funksjonalisme, en veldig interessant periode i norsk arkitekturhistorie. Vinnerutkastet til Blakstad og Munthe Kaas het Felix, som jo betyr fruktbar, lykkelig eller heldig. Fra ferdig tegneutkast og byggestart skjedde det mange endringer i forhold til tidens strømninger, og det ferdige bygget ble tegnet strammere og mer funksjonalistisk enn det første utkastet. Jeg mener å huske at Rådhuset først ble startet i 1931, med en lang byggepause under krigen, og at det ble ferdigstilt i 1950.

Direktøren forklarer at arkitekturen innvendig var bygget slik at Kunstakademiet skulle ha bruksrett til noen av salene bak i undervisningsøyemed, mens den nedre salen ble kalt croquissalen, fordi *croquis* – modelltegning/ aktegning – var noe studentene på den tiden måtte lære. Den karakteristiske lange trappen opp i til overlyssalene – som hun sier på den tiden var blant de beste salene i Nord-Europa, i hvert fall inntil Moderna Museet og Louisiana ble bygget – skal ha en «stemmende» effekt på de besøkende, og gjøre dem mottakelige for kunsten innenfor.

-- På mange måter er dette et høytidelig bygg. I dag er det jo alskens praktiske hensyn som skal tas, som garderobeskap, HC-toaletter og så videre, men jeg vil si at Kunstnernes Hus er bygget veldig symbolsk: den dynamiske og sosiale førsteetasjen, med mindre rom og undervisningslokaler, og de store, nesten sakrale salene med overlys, som man må stige opp til.

En god start

Per Krohg, sønn av Oda og Christian, var en av dem som satte sitt preg på bygningen fra første stund. Per fikk en bestilling om å male taket over den omtalte trappen, og resultatet ble verket «En kunstnernes tornefulle vei mot høidene». De to Krohgene hadde også utstilling helt i starten, og senere har neste generasjon Krohg, Morten, vært intendant.

Men hvordan klarte dere å få fatt i Picassos «Guernica» allerede i desember 1937, samme år som det ble malt? Dette ville vel vært utenkelig i dag?

– *Guernica* kom hit i 1937, og vakte ikke overraskende stor oppsikt. Det åtte meter lange maleriet kom på rull på et lasteplass direkte fra Paris, hvor det var blitt vist under Verdensutstilling samme år. Den

var en del av en vandreutstilling som hos oss rett og slett ble kalt Den Franske Utstilling. I tillegg til Picasso, var navn som Henri Laurens, George Braque og Henri Matisse med, og de to sistnevntes døtre var begge til stede under åpningen. Tidens Tegn kalte den 22. januar 1938 utstillingen for «den største kunstopplevelsen som noen gang har rystet Oslo».

Fra venstre arkitekt Blakstad, professor Rasmussen som er byggekomiteens formann, arkitekt Munthe-Kaas og professor Revold fotografert i de n store malerisal i Kunstnernes hus.

En vandring gjennom Kunst- nernes hus.

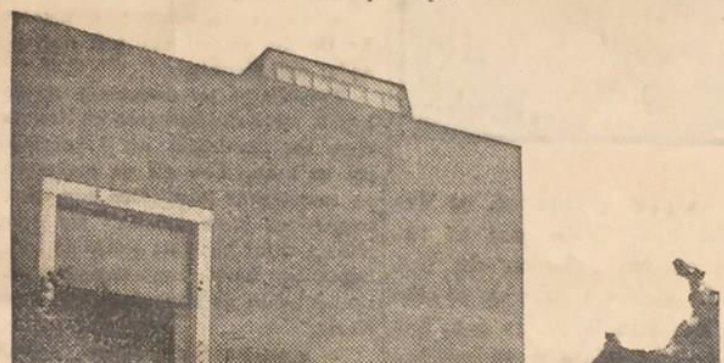
Europas mest mo- derne utstillings- bygning.

Kunstnernes hus er nu praktisk talt ferdig fra arkitektens side. Blakstad og Munthe-Kaas har atter engang utført en smukk bedrift, det blev vi grundig overbevist om, da vi igår fikk anledning til å gjennomvandre hele det praktfulle byggverks. Fasadene er jo i øienfallende vakker og har nettop den samme egenskap som et vellykket kunstverk, at den

holder kunstakademiet til. Det er jo som en drøm når man tenker på utviklingen fra kaffistova på Stortorvet og Handelsbygningen til de nye store atelierer med de moderne hjelpemidler. I kjelleren blir det gipsstøperi og et stort rum for grafikerne, hvor de skal arbeide på sin egen presse. Og på taket håper man snart å kunne få en sal til ved å

overbygge en stor lysgård, her skal der da bli en studiesal for gipsavstøpninger og bibliotek. Selve akademiatelierene er store og rummelige med godt lys.

Det er all grunn til å lykkønske både kunstnerne og byen med det vakre og moderne kunstnernes hus, vel det mest moderne utstillingsetablisement som for tiden finnes i Europa.

Avisutklipp etter åpningen av Kunstnernes Hus.

Ut av skyttergravene

Under krigen tok tyskerne over bygningen, og det ble faktisk gravet skyttergraver i plenen utenfor, og det er blitt beskrevet i en artikkel

at det rett og slett var fordi de allierte skulle stanses her. Men aktiviteten tok seg raskt opp igjen da freden kom, og om Kunstnernes Hus i og med Picasso hadde gjort et kupp med å skaffe mellomkrigstidens største kunstner, så fulgte de etter hvert opp med etterkrigstidens kanskje største navn, nemlig Andy Warhol i 1968.

Hvordan kom dette i stand, og hva preget utstillingen?

-- Det var daværende leder, kunstneren Morten Krohg, som fikk Warhol til Oslo. Warhol kom imidlertid ikke selv til utstillingen, og dermed ble det Krohg som – på vegne av Warhol – måtte ta en god del beslutninger om installasjonen. Utstillingen besto av flere ikoniske verk, som Marilyn Monroe-portrettene, «Den Elektriske Stol» og «400 Brillo»-kartongene. Et sted har vi et avisutklipp med et bilde av vaktmesteren som står og stabler disse pappeskene ...

Etterkrigstiden har vært preget av et globalt hegemoniskifte til fordel for amerikansk popkultur, og ved siden av Warhol, har dere utstilt internasjonale stjerner som Barbara Hepworth (i 1965) og Cindy Sherman (i 1993).

Hva syns du selv om denne utviklingen? Er det snakk om forflatning og forenkling, eller fornying av kunsten?

— Fornyelse! Hverken Hepworth eller Sherman representerer på noen måte forenkling. Begge er veldig viktige kunstnere internasjonalt, som altså begge hadde sin norske debut hos oss ved Kunstnernes Hus, og det er vi stolte over. Sherman ble dessuten oppdaget på denne utstillingen, og hennes verk ble senere en viktig del av Astrup Fearnley-samlingen. Jeg synes at utviklingen viser hvor utrolig framoverlent og viktig Kunstnernes Hus har vært gjennom tidene, hvor internasjonalt fokusert kunstnerne som har sittet ved spakene har vært.

— Om du ser i hele vår utstillingshistorie, finner du ikke noen rød tråd, eller en gjennomført profil. Man finner mange forskjellige perioder, og et veldig mangfold i forhold til internasjonale og norske storheter, og endel mindre kjente kunstnere. Sterke fokus på forskjellige lands virksomhet på 40- og 50-tallet spesielt, med gruppeutstillinger som tok for seg diverse tendenser: kinetisk kunst, kunst i betong, kunst i plast og så videre, var viktig for å bane vei. Huset er dessuten kunstnernes eget – det vil si en storstue for

billedkunsten – og vi har alltid samarbeidet bredt, med Unge Kunstneres Samfunds vårutstilling, Nordisk ungdomsmønstring, Statens Kunstakademi, Høstutstillingen og så videre – og alle disse samarbeidene har sørget for en mangfoldig, overraskende og spennig utstillingshistorie.

Per Krohgs 22×3,5 meter store takmaleri i trappeoppgangen ble utført sommeren 1932. Foto: Kunstneres Hus

Norge og verden

Du har selv trukket fram noen norske høydepunkter som Irma Salo Jaeger og Jacob Weidemann, men i nyere tid har multikulturen også gjort seg gjeldende her hjemme, og dere var tidlig ute med å vise

resultatet av det oppsiktsvekkende samarbeidet mellom vår hjemmehørende kunstsensasjon Frida Orupabo, som gjorde seg til stjerne utelukkende gjennom sin Instagram-konto, og den amerikanske multikunstneren Arthur Jafa, som for øvrig også er kompis med Kanye West.

Dette er en god historie som du må fortelle?

-- Vet ikke om det er en god fortelling, men det var i alle fall en god utstilling, synes jeg selv. Oslo-baserte Frida Orupabo ble oppdaget av den amerikanske filmskaperen og kunstneren Arthur Jafa på Instagram, hvor Orupabo i lang tid hadde laget utrolig interessante og komplekse bildecollager med forskjellige historiske bilder fra slavehandelen i nye konstellasjoner. Orupabo arbeidet på den tiden full tid som sosiolog og hadde ikke en tanke om å bli kunstner selv. Jafa inviterte Orupabo, sammen med to andre gjester, til å bli med på hans soloutstilling på Serpentine Gallery i London. Det var der jeg først så Orupabos verk, og da jeg var tilbake i Oslo, tok jeg kontakt med henne. Hun hadde atelieret sitt på stuegolvet, var høygravid og skulle flytte. Alt på en gang! Arbeidene hennes er skjøre papirfigurer satt sammen i fysisk collage, litt som papirdukker, og de viser skikkelser som er sterke og sårbare samtidig. Jeg synes hun er en veldig interessant kunstner med et helt spesielt blikk.

Anne Hilde forteller at hun og sjefskurator Ida Kierulf bestemte seg for å invitere henne til utstilling. Ideen var at hun kunne invitere en gjest inn i sitt univers, og valget falt på Arthur Jafa, siden hun en gang var blitt invitert inn i hans. Jafa sa seg villig til å vise sitt viktige verk «Love is the Message, the Message is Death», en syv minutter lang film fra 2017 som viser 100 år med rasisme, men også en rekke afroamerikanske kulturelle ikoner og sportsstjerner om hverandre, for dette er en veldig intens sak om vestens beundring for og vold mot afroamerikanere. Denne filmen ble jo ekstremt aktuell denne våren i og med Black Lives Matter, og den ble sett av enormt mange da den nylig på nytt ble tilgjengelig på nettet i en 24 timers vindu.

-- Orupabos verk har også vakt stor oppsikt. Det ble til slutt vist som en del av hovedutstillingen i Venezia-biennalen i 2018, og er blitt kjøpt inn av blant annet Beyonce, Guggenheim, med flere. En sann komethistorie, med andre ord.

Jubileumsutstilling

Norsk-sudanske Fadlabi er blitt valgt som jubileumskunstner, og han har skapt et kunstverk som altså dekker hele gulvet i den omtalte croquissalen. Dette fargerike maleriet kommuniserer både med byggets utstillingshistorie og det omtalte takmaleriet til Per Krohg.

Hvorfor valgte dere Fadlabi, og hvordan lød oppdragsteksten?

-- Vi valgte Fadlabi fordi vi synes han er en interessant maler som med sin bakgrunn representerer en ny stemme. Når Kunstnernes Hus skal fortelle sin egen historie er det viktig at denne fortellingen kommer fra en kunstner, for vi er kunstner-eid og først og fremst interessert i en kunstners vinkling og ideer. Det var også viktig å ikke bare stille ut tidligere bragder, men å sette ut et nytt skip, skape noe nytt og kunne snakke om fremtiden samtidig som vi ser bakover. Kunstnernes Hus er også veldig nær kunstproduksjonen i seg selv, vi har åtte atelierer bak huset. Fadlabi var hos oss i over tre måneder, og malte rett på gulvet i salen, for å skape verket der. Han fikk en helt åpen brief til å respondere på vår historie, og valgte å ta fatt i Per Krohgs takmaleri.

Fadlabi jobber med «The Onset of Vertigo».
Foto: Kunstnernes Hus / Vegard Kleven

Kinoreklame

Til slutt vil jeg gi deg muligheten til å gjøre litt reklame for et veldig fint lite tilbud dere har, nemlig kinoen deres. Kan du forklare kort hva den har å by på?

-- Takk! Kunstnernes Hus Kino er en liten perle av en kino som ble etablert i slutten av 2016. Det er en arena som er i tett dialog med kunstnere og filmskapere, og vi følger nøye med på hva som skjer på feltet. Vi viser mye sjangeroverskridende og kunstnerisk ambisiøs film, og det aller meste av dette er eksklusive visninger av ferskvarer. Vi har mange samtaler i kinoen, hvor regissører og filmskapere gjester oss, og sammen bygger vi et sosialt rom rundt film som kunstnerisk uttrykksform.

Kunstnernes Hus Kino viser en kombinasjon av håndplukkede ferske spillefilmer samt utfordrende og aktuelle dokumentarer.

Foto: Kunstnernes Hus / Vegard Kleven

— Nå i høst viser vi for eksempel en ny dokumentarfilm om den oversette svenske maleren Hilma af Klint, som kan sies å være et korrektiv til den moderne kunsthistorien, samt kunstneriske samiske kortfilmer for barn, og den franske skrekkfilmen «Zombi Child», som delvis er satt til en haitisk sukkerplantasje, og dermed går rett i

strupen på kolonialisme og kulturell appropriasjon. Vårt treårs-jubileum ble også markert med et kapittel i den glitrende, nye bokutgivelsen «Where is Cinema» av Anouck De Clercq (2019), som handlet om uavhengige kinoer i hele verden. Der blir også Kunsternes Hus kino trukket frem i veldig godt selskap, og det er vi stolte over. Filmkunsten står veldig sterkt i Norge, og Kunsternes Hus Kino er et hjemsted for den.

Med ett glass vin i hvert bein vandrer vi over veien og inn i Slottsparken, den som alltid får oss til å tenke på Sigurd Hoel, og kanskje litt på Warhols portretter av dronning Sonja. Vi minner oss selv på at våre egne favoritter fra programmet til Kunsternes Hus de siste årene har vært utstillingene dedikert til fotografen Tom Sandberg og grafikeren Per Kleiva, og at Oslos sommernetter er verdens vakreste.